

KAZINCZY JEGYZETEI NÉHÁNY KÖNYV SZERZŐJÉT ILLETŐLEG.

Kazinczy könyvtárát 1807-ben megvette a pataki kollégium. Megmaradt a könyvtárjegyzék is, amely mellett a könyvtár átadatott. Több érdekes megjegyzés van benne néhány könyv szerzőjéről.

Talán nem lesz érdektelen ide iktatni ezek közül az adatok közül azokat, amelyekről a tudomány eddig nem tud.

Hungarns Aufklärung stb. Erlau 1790 (Steph. Hatvani).

Felfedezett álorca stb. (Szuhányi Ferenc).

Ode an Joseph II. (Haschka Lőrinc Lipót).

Dissertatio Statistica 1790 (Török Lajos).

Boldog Szűz Mária tiszteletének védelmezése Pest 1797. (Kende László.)

A freymaurer rendnek oltalmazása (Kassa 1792.) (Stark után Szathmári Paksi Simon (Mihály fia). (Petrik I. 829. szerző nélkül.)

A *Manch Hermaeon* c. művet Szinnyi lexicona Hajnóciénak mondja. Kazinczy e jegyzete alapján állapította meg Harsányi, hogy a Molnár Jánosé.

Érdekesek azok a megjegyzések is, amelyeket könyvészeti szempontból vet oda Kazinczy. Pl. Virág levele Pyberhez, dedicatióul a Cicero Laelius mellé (Prohibitum). Ismeretes ugyan, de K. feljegyzése több érdekes dologra hívja fel az olvasó figyelmét, pl. a *Novum tentamen* c. műnél (Boni Publici indicant nomen auctoris, Balthasaris Pongrácz) stb.

GULYÁS JÓZSEF.

SZATHMÁRI PAKSI SÁMUEL KÉZIRATAI A SÁROS- PATAKI KÖNYVTÁRBAN.

Szathmári Paksi Sámuelnek nyomtatásban csak a *Phaedrának szomorú története s Pandorának históriája* jelent meg, ezek is csak jóval a szerző halála után.¹ De több munkája volt. Kéziratait Kazinczy Ferenc mentette meg az elkallódástól s hozzátartozóinak — Mihály teológiai, Pál filozófiai professzorok — kézírataival együtt egy kötetbe köttette. Kézirattári száma: 745. Paksi Sámuel korán elhunyt. (Szül. 1749. Patakon, 1764. márc. 20-án subscribált, 1771. júliusától 1773. júliusig a poéták köztanítója volt. Meghalt 1774. febr. 17-én.) Érdemes végiglapozni a gyűjteményt, hogy munkásságáról világosabb képet kapjunk.

A kötet bevezető sorait Kazinczy írja: *Carmina maximam partem autographa Szathmáridum. . . . aeternae nocti eripuit Samuelis discipulus: Franciscus Kazinczy.* — Részletezése a következő:

1. *Philomusus* (1772 márc. 20.)
2. *Pandora* (latin, a 18. laptól.)
3. *Pandora* (magyar a 34. laptól.)
4. *Pandora* (magyar a 43. laptól.)
5. Versek. a) Halotti versek, Vadászi László felett: 1773 máj. 23., b) Carmen Cl. Patri die onomastico 1771 die 29. 7 br. c) Carmen Cl. Fratri

¹ Kiadta Bernáth Lajos (*Prot. isk. drámák*, 1903).

die onomastico 1772. d. 29. VII. br. d) In diem 24. Martii onom. Cl. Gabrielis F. de Ö. (Kazinczy másolása.) e) Acceptatio in classe (Acceptatoria Cl. Fr.) (S. P. Sz mpr.) f) Spes patriae . . . ex originali festinatissime scripto. Regm. 4. Jul. 1782. Fr. K(azinczy). g) Cippo Michaelis P. Szathmary. . Sam. P. Szathmary. h) Praefica veriloqua (Markus Dániel felett) i) Est vitae. . . j) Votum. . . k) Hevesi Sófia tiszteletére: Ha szám s nyelvem számban elő nem adhatja (Sz. P. S.) l) Köszöntő vers (Versírásra. . .) m) Alázatos szívességet mutató versek (Versírásra. . .) Ezek közül a magyar nyelvűeket érdemes volna közölni is. Könyvedén folyók.

Ezután következnek Mihály latin versei és prózái, köztük Páltól egy Valedictoria (latin vers) és egy Barkóczy Ferenchez írt (1761). Ezután Szathmári Paksi Pál írásait köttette Kazinczy: Szőnyi Benjáminhoz, Wasseneviushoz, Vememahoz, Coole-hez, Comaromi Pálhoz stb. végül egy magyar vers: Eljövén az idő. A kötet végső lapjain Kazinczy feljegyzései II. Szathmári Mihályról, aki 1778-ban halt meg, s ennek családjáról. Aztán II. Mihály halotti beszédjének néhány töredékét mentette meg az enyészettől.¹

A kötet nemcsak a Szathmáryak irodalmi munkáihoz szolgált adalékok, hanem beszédes emlék Kazinczynak a mestere iránt érzett kegyeletéről is.

Kazinczy egy jegyzése felsorolja a következő Szathmári-verseket is: Epith. Szirmaianum. Inaug. Cl. Öry. Ficta superbor. Sz. Péter siralma. — Corpore Paule brevis. In Burmannum. De ezek a 745. sz. kéziratban nem találhatóak. E kéziratban Pálnak lehet tulajdonítani a 14/b., 119/b., 121., 122—6. lapokon lévőket, Mihályénak (talán II.) a 119., 129., 130—1., 139., 141. l. lévőket. Clar. Pater-rel (Cl. P.) vannak jelezve a 127., 134/b. lap 2 sora, 137. ab., 138. lapon lévő versek. A végén lévő néhány vers kivételével a többi a Sámuelé.

Sámuelnek vannak még versei a 854. sz. kéziratban is (177—8. lap.).

A családból Istvánnak kézirtárunkban még a következő szám alatt vannak kéziratai: 312/1., 139., 739., 864.; I. Mihálynak: 403. II. Mihálynak: 89., 639., 239/1., 605., 505., 406/6—7., 455., 239/2., 201/2., 278/1—3., 279., 48/2ab., 411., 222—6., 281., 49/17., 280.; III. Mihálynak nincs. Mózesnek: 854/277., 1124/23—24., 744/4., 110. Pálnak: 48/3. Ismeretlen műveik: I. Mihálynak (*Ur vacsorája felett meggyújtott szövétnek*, Franequera.) Ugyanő Bányai István: *Gileadi balsamom* végén imádságokat ad. II. Mihálytól ismeretlen: *Bölcs madarászat* 1769. Oratio inauguralis. (Kéziratszám: 201., 278—81. sz.) III. Mihálytól ismeretlen: Dissert. antirousseauviana. 1770. (Az első R.-ellenes mű! Ezeket Szinnyi nem említi.) Dánieltől Programma (Sp. 1815), Istvántól Carmina (1744). II. Mihály fiai közül Simon (orvostanhallg.) és Mózes (a Kazinczy barátja). Apja egyszer a Bodrog hajjaiból megmenekülvén, menekülését versben írta meg. Kazinczy lejegyezte e verseket: «E tragédia s ennek szomorú emlékezete szolgáltata alkalmatosságot, kegyes ifjú, Mosesi nevedre. Légy is!»

GULYÁS JÓZSEF.

¹ A családi összefüggés így szemléltethető: I. Mihály (1681—1744), fiai: István (1719—91), II. Mihály (1715—1778), Ábrahám (1725—97), Pál (1730—1766), Dániel (1734—99). A II. Mihálynak a fia III. Mihály (1745—73). Sámuel, Simon, Mózes.

KATONA JÓZSEF SZEGEDEN.

Már Csányi megemlítette, hogy Katona «16-dik évében Szegedre ment hallgatni a logikát.»¹ Miletz tévesen írta,² hogy ez 1808-ban történt s hogy a második évfolyamot is Szegeden kezdte K. A pesti anyakönyvekből is kiderült, hogy a szegedi év csak 1807/8 lehetett s hogy 1808 őszén K. már az egyetem bölcsészeti karára járt.³ Az Országos Levéltárban megvannak a nagyváradai főigazgatóság útján felküldött szegedi információk: *Informatio Primo* (ill. *Secundo*) *Semestralis de Juventute in Lyceo et Gymnasio Szegediensi Anno 1808 Studiis operam navante.* (Helytartótanács. Dep. litt. pol. 1808. F. 9. p. 62. és p. 107.) Az első filozófiai évfolyamnak az első félévben 105, a másodikban már csak 91 hallgatója volt. Köztük Fitos Antal piarista, ki Katonának Kecskeméten a III. grammatikai évben már tanára volt. Katona a névsorban az első félévben 31-ik, a másodikban 26-ik. Magaviselete egyes, szorgalma is (csak három bukott diáké kettes.) Tanulmányi eredménye azonban már Szegeden alatta maradt a közepesnek, tehát a retorikai évben kezdődött hanyatlás, valószínűleg főkép egészségügyi okból, tovább folytatódott. (Az első félévben vallástanból a prima classisban 41-ik, logikából a secunda classisban 13 eminens és 26 primae classis után 11-ik, mathesisből 17 eminens és 44 primae classis után ugyancsak a secunda classisban harmadik; Magyarország pragmatikus történelméből azonban a prima classisban 28 eminens után a 14-ik; ez különben az egyetlen tárgy, amelyből valamennyi tanuló vizsgázott, de 31-en buktak (logikából 9-en nem vizsgáztak, 42-en buktak, mathesisből 10-en maradtak el, 14-en buktak). A második félévben Katona erősen javított filozófiából és mathesisből, viszont — bizonyára épen ezért — történelemből hanyatlott: vallástanból 26-ik lett a prima classisban, metaphysikából 17 eminens után a prima classisban 35-ik, mathesisből 17 eminens után 11-ik, történelemből ellenben 30 eminens és 28 primae classis után a secunda classisban negyedik.

Valószínűnek látszik, hogy e közepes eredmény ellenére Katona gondolkodása és művelődése fejlődésében épen szegedi tanárainak, kivált a történelem tanárának már jelentős ösztönző hatása volt. Mindkét félévben Csabi Kal. József volt a hitoktatója, (rengeteg egyházi beszéde jelent meg) Tordy Mihály a filozófia tanára, Sztankovics Miklós (tankönyvet is írt) a mathesis, Salamon József Vazul a történelem tanára. A kivételes képzettségű Salamon csak abban az évben lett a szegedi liceum tanára; 28 éves volt ekkor, 1811-ben a pozsonyi akadémia történelmi tanszékére került, s itt adta ki a következő évben, egy évvel korai halála előtt (korábbi latin és magyar alkalmi versek és beszédek után) *Introductio ad historiarum institutiones* c. munkáját. Miként ez, már az első szegedi évből fennmaradt vizsgálati thesisek is a szakirodalomban és a felvilágosodás elméleti irodalmában való közönséges jártasságáról tesznek bizonyosságot. Feltűnést, kiúss feltűnést is keltett fellebbvalóinál — a bennük összefoglalt anyag

¹ Társalkodó 1840. 43. sz. és Katona Emlékkönyv. Kecskemét, 1930. 19. l.

² K. családja, élete és ismeretlen munkái. 41. l.

³ IK. 1932. 430. l.

bősége és felfogásának modernsége, a monarchikus és egyházi álláspont hangoztatása mellett kritikai objektivitásra s filozófikus politikai és szociológiai magyarázatra való törekvése, valamint bizonyára a legveszedelmesebbnek tartott írónak, Rousseau-nak és Montesquieu-nek, bár cáfolat keretében való említése is. Mindez nem az első évfolyam anyagára vonatkozik: a magyar történelmi tanítás kerete sokkal állandóbb volt, és Salamon a jóváhagyás végett felterjesztett vizsgálati tételekben sem térhetett el lényegesen a tankönyv felfogásától: a magyar történelmi thesisekben épen ezért csak egy-két apróságon változtatott a helytartótanács, pártütések, politikai gyilkosságok említésének elkerültetése, az uralkodó dicséretének nyomatékossabbá tétele végett. (Orsz. Ltár. Helyt. 1808. Dep. litt-pol. F. 19. p. 7. p. 23. és p. 31.) Az első félévben az Árpádkor végéig jutottak, a másodikban az egykorú eseményekig. Az első félévben a világtörténelmi tételekkel sem volt nagyobb baj, (általános bevezetés után az ókor történetében jutottak a római köztársaságig) s az elrendelt igazításokkal az első félévben nyomtatásban is megjelenhettek mind a magyar-, mind a világtörténelmi tételek: *Selecta ex Historia Pragmatica Hungariae* (ill. Universali) *Argumenta, de quibus in lyceo L. R. Civitatis Szegediensis Mense Martio Anni MDCCCVIII occasione tentaminis publici ex institutionibus Josephi Basilii Salamon e Scholis Pils... disseruerunt...* (Sem Petrik, sem Szinnyi nem említi őket.)

A második félévben azonban a világtörténelmi tételeket (most került sor a kényesebb közép- és újkorra) a maguk egészében helytelenítették. Salomonnak új tanár létére előre kellett felkűldeni a tételeket, míg mások csak a vizsgálatok megtörténte után utólagos jóváhagyás végett került erre sor. Ezuttal már a főigazgató (Tokody) is fennakadt a június 7-én kelt tételeken, a helytartótanács pedig Szerdahelyi javaslatára július 12-i üléséből megtiltotta kinyomatásukat és a vizsgákon való megvitatásukat egyaránt, elrendelte a tanár megintését, valamint azt, hogy ezután az igazgató vizsgálja át a tételeket, mielőtt felkűldené. A vizsgálatokról való jelentések elbírálása során a helytartótanács november 8-i üléséből megismételték a megrovást «cum ob incongruas expressiones, tum ob digressiones ad objecta ministerialia, politica, juridica, quorum praevia notitia philosophiae auditorum nedum imbuti esse possunt.» Együttal az összes vidéki akadémiák és líceumok tanárait utasították, hogy szigorúan ragaszkodjanak az egyetem történettanárának tételeihez és tartózkodjanak kivált a kath. egyházra nem kedvező részleteknek és a kormányzás kérdéseinek feszegetésétől, minthogy a filozófiai tanulmányok idején mindez csak megzavarja az ifjúság lelkét és veszedelmes hatású lehet: «ab omnibus iis, quae Romanorum Pontificum, Epporum et universim status Ecclesiastici vilipensionem continent, diligenter abstineant; in objecta ministerialia, politica rerum publicarum et Principum saecularium conversionem sese caute admodum aut plane non immittant, cum istiusmodi controversa cumprimis, ut Theses potissimum esse solent, argumenta, teneriori aetati, et iudicio adolescentum in studio philosophico cognitione Juris publici, et Ecclesiastici nondum imbutorum, haud subactae, non tantum non fructuosa, verum cum ingenti idearum confusione et inde sequutura depravatione suppeditare possint fomenta.» (Dep. litt. pol. F. 9. p.

103.) Amint a tételekből kivehető, Salamon valóban a tudós fiatal tanárok túlbuzgóságával látott a tanításhoz. Bár a magyar történelmi tételek a tantervnek megfelelően csak a legfontosabb tények pusztja megjelölésére szorítkoznak, lehetetlen, hogy előadásában lényegesen más felfogással tanította volna a magyar történelmet, mint — a második évfolyamnak — a világtörténelem egyazon korszakát. Ezért tanulságosak Katona fejlődése szempontjából a világtörténelmi tételek. Sok probléma, amelyeken való töprengése utóbb drámáiban és történetírásában jut kifejezésre, Salamon József Vazul hallgatása óta motoszkálhatott benne. Nem tudhatjuk, mily mértékben mozgatták meg érdeklődését, kavarhatták föl esetleg lelki világát annak a tanárának előadásai, aki hivatalos ellenőrzésre számítva összeállított tételeibe is ennyi újat, a magyar iskolában szokatlan és veszélyesnek látszó megállapítást iktatott. Így helyteleníti Salamon a középkorban a külső kultusz terjedését (43. tétel; v. ö. Katona történelmi jegyzeteit), Viklef és Husz mozgalmáról szólván, azt mondja, hogy ha el nem fajul, hasznos lett volna, (57. Si studium delendi reliquias Barbariei veteris, in enthusiasmmum non degenerasset, fructus eius fuissent ampliores. V. ö. a *Ziska* első részének jegyzeteit) a reformációról, hogy «latissime, at mediis, et causis prorsus humanis se diffudit» (66.) és szellemi téren nagy fejlődést indított meg. (68.) A svájci és németalföldi szabadságharc dicsőítésén és az Ausztriát ért vereségek említésén is fennakadhattak (59. 75.) stb. Rousseau-nak az ember természeti állapotára vonatkozó tanát már az első félév 2. tétele elutasította, Montesquieu-nak Julianusról való véleményét helyteleníti a második félév 25. tétele. (A klíma népieket és történelmet alakító jelentőségéről már az első félév 6. tételében szó van.)

WALDAPFEL JÓZSEF.

INSURRECTIÓS DALOK.

Az utolsó nemzeti fölkelés költészetével Császár Elemér foglalkozott az insurrectio százéves évfordulóján.¹ Megállapította, hogy 1809-ben legnagyobb költőinket a felkelés nem ihlette dalra, egyébként is nagyon szegényes volt az insurrectio költészete: kéziratos énekeskönyveinkben többnyire ugyanaz a kevésszámú dal ismétlődik. Az eddig ismerteket pótolom meg az alábbiakban három újjal, a győri Rómer Flóris-múzeum kéziratárából. A *Rákóczi-nótán* (Héj régi szép magyar nép)² Ányosnak *Egy hív szívnék panaszi* című költeményén, Faludi *Forgandó Szerencsésjén* meg a *Vitézi énekek*ből ismert *Trombitáknak szörnyű rivadását* kezdetű éneken kívül insurrectiós versek is vannak benne. Így a híres *Mars siess vissza hazádban kiss seregem*, vagy a folyóiratunkban már megjelent *Jön a Francz nagy lépésekkel*.³

Itt találtam az alább közölt verseket. Az elsőnek külön érdekessége, hogy Napoleont név szerint is emlegeti. Nem lehetetlen, hogy a költemény egy német népének átdolgozása — erre vall Berlin és Bamberg említése és

¹ Császár Elemér, *Az utolsó nemesi felkelés a magyar irodalomban*, Győr, 1909.

² A füzetben *Szomorú Ének, mellyett hajdan Rákóczi pengetett* a címe.

³ König György, *Népdalok és egyéb versek*. IK. 1902. 69. l.

a Sándorra való hivatkozás — bizonyára a cárt érti rajta. Már pedig magyar versünk, mely a cárt biztatná, eddig nem igen akadt.¹

Megvan a füzetben az ismert *Szittyá vitézek*.... Császár egy kis részletét közli ugyan, de magáról a versről azt mondja, hogy kiadatlan.² Minthogy kéziratomban teljesebb formája van, közlöm az egészet.

Induló ütemmel ugyan, de voltaképen az ellenkezőjét éneкли meg a harmadik kis vers. (Hátlapján 1812-es évszámmal van egy diákvers.)

Érdekes és a legjobb indulókkal versenyez a negyedik kis költemény, amelyet címe Kisfaludy Sándor szájába ad. Aligha tőle való, de mindenesetre igazi költő alkotása.

1. [Jön Napoleon hadával...]

Jön Napoleon hadával, ály eleibe törd agyon.
Nem bírunk a Frantziával, ály eleibe törd agyon
Berlényn túl ált hatott
Engem-is meg ugratott.
Sándor azt égérted, add meg, ály eleibe törd agyon.

Hírt kapott már Bambergához, ály eleibe törd agyon.
Hogy menyetske kommandéroz, ály eleibe törd agyon.
Udváriassan meg jelent.
Ó! goromba komplement.
Sándor azt igérted add meg. Ály eleibe törd agyon.

Táborunkat-is el nyerte, ály eleibe törd agyon.
Száz ezrűnkét széllyel verte, ály eleibe törd agyon.
Kit hadi tűzzel borét
Kit a' Tengernek szorétt
Sándor azt igérted add meg. Ály eleibe törd agyon.

Üzve futva már el-ére. Ály eleibe törd agyon.
Az király király hegére. Ály eleibe törd agyon.
Tsak a titkos friggyl is
Segélly, ha nem győzől is
Sándor azt-igérted add meg. Ály eleibe törd agyon.

2. Mars.

Szittyá vitézek, a' Frantz diadalma ne rettegessen henneteket,
A' magyarok hatalmas Istene hadakozzék ügyetekért. Mars vezeti
[fegyvereteket.

Párdutzos ősei hőseitek tüze serkengesse lelketeket.
Honotokért 's nemesi jussotokért ne kémélyétek ontani hazafi
[véreteket.

Majd ezer vitéz borostyán koronázza fejeteket
Brilliónttal örökkéti Hunnia nagy neveteket,
Száz ivadék,³ Száz maradék magasztallya halhatatlan tetteteket.
Rajta tehát fokos és buzogány fegyverkeztesse markotokat,
Rivád a' tárogató', harsog a' trombitaszó, pederjétek meg
[torzomborz bajszotokat.

¹ A vers fölépítésében, stílusában, ritmusában emlékeztet P. Horváth Ádám énekeire. Szerk.

² Id. m. 22. l.

³ *ivadék* posteritas, progenies vide Gram. part. 1. Versegii fol. 122 (jegyzet a kéziratban.)

A' fene Frantz taréját 's agyará tönkre zúzza bajnok karotok,
A' tsata vérmezeén fegyveres ezeredén vitézkedjék diadalmas
[dandárotok.]

Menderegve, dödörögve ronison bontson ezeretek,
Ezer halált ezer sebet nyisson villám fegyveretek,
Durrogatva tsattogatva seregeit kaszabollya seregetek.

3. [Mars műhelén...]

Mars műhelén
Vér mezején
Gyakran izzadozó seregek
Kiknek epedt
Élteteket
Bajhoz tsatolák az egek.
Bár nyereségtek elég legyen-is
Mars fejetekre ma tegyen-is
Vérrel pettyegetett pálmát,
Énköszöfnőjm Mars-Uram irgalmát:
Nem szeretek
Már veletek
Verset futni halál mezején.

4. Kis Faludi Sándor buzdétása.

Hát fiaim ti vitéz nevetek'
Rab-lántzal váltyátok-e fel?
Ősz fejem-is ma tehát veletek
Nyert koszorúját veszne-e el?
Nem Magyar a' tzudar a' ki ki vontt
Karddal az ellenségtől kér pardont,
Rajta tehát velem a' ki vitéz!
A' tsatán elő lobogó tollamra néz!
Ezredim vér mezején vezetem
Győzni vagy halni tanúlt seregem!

Közlő: GÁLOS MAGDA.

LISZNYAI KÁLMÁN ISMERETLEN EMLÉKSORAI.

Jónás Károly gazdag irodalmi levelesládájában találtam egy elsárgult papírlapot, melyet Lisznyai Kálmán, az irodalmi «kelmeiség» vezére írt még a 60-as évek elején egyik «szellem testvérének», Brankovich Györgynek. Az emléksorok egyrészt azért érdekesek, mert bevilágítást kapunk rajtuk keresztül egy még kialakulatlan költői kedély lelkivilágába, másrészt azért mert igen kevés sajátkezü följegyzés maradt Lisznyaitól. Az emléksorok egy 16-r. alakú szakadozott papirocskán eléggé szétfolyó írással maradtak fenn s a következőképen hangzanak:

Brankovich György kedélybelileg kedves öcsémnek, a pósonyi lyceum tanulóifjának s az oltani magyar nyelvmivelő társaság tagjának, a társaság engemet is kinevezvén tagúl, e szerint collegámnak, ki szinte diákkoromban tag voltam, s épen úgy működtem mint most ők, — s azzal Brankovich kedves öcsém édesen hatván kedélyvilágomra, hogy az örömnepen az én költeményeim közül választotta szavalni Keglevich Viola' czimű balladámat,

¹ Megjelent *Madarak pajtása* c. kötetében (1856) 86—92. l.

az előtt pedig már a Honvéd-apotheosist¹ szavalta tölem és a Jó öreg hegedüst² — ezzel lelkébe olvasztván e kedvencz költeményeim szellemét, *szellem testvér* lett velem s ez érzésnek; örömmel adom emlékül e könyvemet teljes bizalma(m) költészetével a legnemesebb jó barátságának.

Posony, 1862 jan. 16.

Lisznyai Kálmán.

Közli: KOZOCSA SÁNDOR.

ADALÉKOK A KURUC KÖLTÉSZETHEZ KABÓTHY ISTVÁN JEGYZÖKÖNYVÉBŐL.

Thaly Kálmán *Adalékok a Thököly- és Rákóczi-kor irodalomtörténetéhez* c. művében (1872) az I. k. 1. l.-on, a kuruc költészeti termékek első darabjaként *Tűz víz között...* kezdetű éneket ad ki, a Kabóthy István féle jegyzőkönyvből.³ Utalása szerint a jegyzőkönyv 1872-ben már az Akadémia tört.-i bizottságának tulajdona volt. Nem adja ki, de felsorolja a még benne lévő más három ének címét is.

A kuruc költészet hitelességével kapcsolatban, Thaly forrásutalásait ellenőrizve, fordult figyelmem a Kabóthy-féle jegyzőkönyv felé. (A M. T. Akadémia kéziratárában; jelzése: Tört. 8-r. 141. szám, címe: *Tractatus Eperjesiensis*.) Az első lap megmondja amit Kabóthyról a saját kezével írt jegyzőkönyvből megtudhatunk, s egyben jelzi is a kézirat anyagát: «Tractatus sive Consultatio et Congregatio Tredecim Comitatum... a die ultima mensis Aprilis usque ad diem 22 Mensis Maii in Libera ac Regia Civitate Eperies Anno Domini 1669 continuatus et per me Stephanum Kabóthy sub servitio Generosi Domini Andreae Dobay jurati notarii Saarosiensis... conscriptus». A jegyzőkönyv azonban az 1670 jun. 24-én kezdődő kassai, s az 1670 márc. 19—28-ig tartó beszercebányai gyűlés naplóit, iratait is tartalmazza, több más királyi leirattal, sérelmi felíráttal, Rákóczi és a protestáns rendek közt Sárospatakon 1669 ápr. 26-án létrejött egyezményvel, gr. Cháky Ferenchez intézett panaszlevéllel, erre adott válasszal stb. együtt.

A 313—329 lapokra lejegyzett négy vers közül Thaly csak a fent említett éneket közölte kuruc költészeti gyűjteményében. A három kiadatlan éneket lemásolva itt adjuk. Közülük kivált az első kettő értékes adalék. Egyrészt azért, mert eddig azt hittük, hogy a *Bónis Ferenc keservén* kívül (IK. 1917.336. l.) nincs más költői termékünk, mely a Wesselényi-féle mozgalomnak és következményeinek lenne a visszatükrözője. Másrészt ez a két ének az 1663-tól kezdve egyre erősödő németellenes hangulatnak (v. ö. IK. 1927. 109. l.: *Szabadságunk ronto...*, vagy még a Zrinyi életében, személyével kapcsolatban írt németellenes kifakadásokat: IK. 1923. 190. l.: *Madgyarok romlasat...*) hű kifejezője. Így képviselője annak az új szellemű költészet-

¹ Megjelent Lisznyai Kálmán *Szavalkönyve* saját költeményeiből. (1861) 169—173. l.

² Megjelent *Dalzungora* c. kötetében (1858.) 8—12. l.

³ Ugyanezt a verset az *Irodalom- és műveltségtörténeti tanulmányok a Rákóczi korból* (1892) 354. l.-ján is közlésezi. Itt 1650—1670-es években írt kódexről beszél mint forrásról, de nem ad róla bővebb felvilágosítást.